

Starozgodovinski pomenki. Nekaj k besedi „boginja Ika“.

(Novice Nr. 3. tega leta.)

Od Lovran, grada v Liburnii četert ure proti Volo-skem, sta pri morji na cesti dva kraja, eden se imenuje Ika, drugi malo naprej pa Ičići. Ika je lepa vas, kjer je tako imenovana lovranska luka (Hafen) in kjer se mnogo ladij dela in popravlja, v to luko na lovranski strani se izliva izpod gore Učke nek velik podzemelsk potok, ki ob deževji strašno izpod morja vrè, in zato se ta vir imenuje vela vrulja. Čudno je na ti vrulji, da je zmiraj čista, in ob dežji, ko drugi potoki v luko prihropijo, ona s svojo čisto vodo vse kalno morje v kraj vžene. V tej vrulji se prikaže včasih sila sladkovodnih rib, ktere pa spet zginijo. Ob suši jenja ta vrulja vreti, in morje je v luki mirno kot olje, al včasih v največji suši spet zavre, in ljudje pravijo: „v Iki je vela vrulja zavrela, bo berzo daž“; in še se pripoveduje, da na Učki, ne deleč od ceste, kjer je neki velik propad (zato se ta kraj imenuje „pri Jami“) je padlo dvoje upreženih volov v to jamo, vola so ribe pojedle, jarem pa je v Iki vrulja izvergla. V Ičićih je pa vse polno manjih podmorskih vrulj, ki se na plitvem morji poznajo, nekatere med njimi pa izvirajo tudi na suhem blizu morja ter davajo slankasto vodo.

Morebiti sta dobila ta dva kraja od teh podmorskih vrulj, ktere ob suhih časih prestajajo vreti, svoji imeni od besede ikati *) singultire, aufstossen, schluchzen, (glej Stulli), in beseda Ika ne bi bila drugo, kar sedaj vrulja.

J. V.

Ogled po svetu.

Kmetiški stan na Rusovskem.

(Dalje in konec.)

Včasih se primeri, da ima en posestnik dve grajšini, ki ste deleč saksebi, ena ima preveč, druga premalo kmetov. V tacihi primerljajih nekoliko kmetov, ki so tukaj od več, predenejo v drug manj obljuden kraj. Ravna se pa pri tem z vso mogočo previdnostjo, ker večkrat kmetje ne morejo premenov kraja, zraka navad in prenašati. Mnogokrat se jim po domu toži, da zbolé in pomró.

Če so kmetje v vasi pod svojim dobrotnim gospodom po svojem stanu popolnoma srečni bili, jim smert gospoda nepokoj dela, toliko bolj pa takrat, kadar se hipoma posestvo prodá. Kakošen mož bo novi gospod? Kako bo svojo lastnino gospodaril, ali bo tirjal večih davkov? Ako je sin nastopil grajšino, ali bo tudi tak, kakor dobri rajniki oče? — To so potem navadne vprašanja in nič ni bolj stiskajočega kakor taka negotovost, tako, da sužinski stan dvakrat težji na njih ramah prihaja. Vendar manj se boji Rus premembe, kadar sin na očetovo mesto stopi, ker on večidel očetove vredbe tako spoštuje, da navadno tako gospodari, kakor je gospodaril njegov oče. Ako je pa več sinov, skor drugače ne more biti, da se morajo lastnine razdeliti, al kmetje takrat skorej vselej pri tem terpé. Opomniti je treba, da bogati posestniki šploh s kmeti bolje ravnaajo, kakor manj premožni, ki zavoljo manjšega števila delavcev posameznim več nakladajo, kakor v takih krajih, kjer se krepkih rok ne manjka. Manj premožen posestnik tudi bolj na pomnoženje dohodkov misli, in tirja od svojih petdeset ali šestdeset kmetov vse bolj natanko, kakor bogat gospodar, ki ne more misliti na to zavoljo obilnega števila svojih podložnikov, katerih ima 5 do 6 tisuč.

Od več strani sem slišal take sužnjike pritoževati se, da morajo delati v fabrikah svojim gospodom. Kmet se zamore nad svojim stanom tako rekoč tolažiti in se še celó srečnega čutiti. Ako danes dela drugim, vsaj jutri svoje polje obdeljuje, ktero ga z družino vred redi; tudi ima življenje kmetovo sploh že ravno po sebi nekoliko tolažljivega. Kmet v fabriki pa, oropan vživanja proste nature,

*) Krajnski ihtati.

Pis.

ki mora brez upanja, da bi sebi kaj pridobil, vsaki dan delati kakor mašina, je primoran z žalostnim sercom misliti na svojo vas in na svoje polje.

Le prepogostoma „upravitelji“, to je, nadzorniki delavcov nimajo blagovoljnih misel svojih gospodov. Vsi ti ljudje so tudi sužnji in vsakdo vé, kaj se pravi pokoren biti tacemu, ki je sam suženj. Sicer nimajo pravice, da bi od samih posestnikov naložene naklade zviševali, pa vendar pri vsem tem dobivajo taki ljudje tisuč priložnost pokazati svojo malo moč in jo družim čutiti dajati. Toda gorje njemu in njegovemu gospodu, kadar čez mejo svoje oblasti prevzetno stopi!

Ker ima gospod pravico od kmeta, ako želi obroka (potnega lista), odškodnino tirjati, izvira iz tega pogostoma mnogo silnih napak. Pravičen gospod po zaslužku postavlja davek za časno oproščenemu kmetu, toda mnogokrat se nasprotna zgodi, kakor sledeča prigodba kaže: Kmet z oprostivnim listom v rokah stopi v službo fabrikanta, ki je klavirje izdeloval, in se sčasoma tako dobro tega dela nauči, da si na leto dva tisuča rubljev prisluži. Posestnik v njegovem rojstnem kraju to zvé in berž tirja pet sto rubljev za vsakoletno ponovljanje lista, ki mu jih kmet tudi plača. Sledeče leto gospod že na sedem sto rubljev poskoči, ktere je kmet še tudi plačal in verh tega je še šel po svojo staro mater v mesto, kjer je delal, in je tako gospodu prihranil, da mu ni bilo treba stari ženi zastonj jésti dajati. Pa pri vsem tem je prihodnje leto za ponovljenje sprostivnega lista tirjal petnajst sto rubljev. To je bilo več kakor polovica kmetovega zaslužka. Zaverže tedaj ponudbo in teče k svojemu mojstru ter mu reče: „Z materjo se bova domú vernila; moj gospod ni človek in nima pameti; ker noče nič družega, naj pa ima same moje roke“. V veliko žalost mojstrovo se precej verne kmet na svoj dom — in mojster je zgubil tako naj boljšega delavca.

Slovanski popotnik.

* Pervi zvezek novega „slovenskega prijatla“ imamo v rokah. Reči moremo, da je nas in gotovo tudi vse druge bravece prav serčno razveselil. Na treh polah obsega mnogo podučnih in tudi nekaj kratkočasnih reči. Perve dve poli ste odločene za cerkev. Tù nahajamo vse pridige za mesec februar, prav lepe in mične, dalej keršanske nauke, kakor se pri popoldanski službi Božji v cerkvi ljudstvu razlagajo, prav lahko razumljivo in prav po domače povedane in dalej zgodovinsko drobtinico h keršanskemu nauku. Pričakujemo, da se bo teh drobtinic vprihodnje več na enkrat v list jemalo. Tretja pola je namenjena za šolo in dom in se more na koncu leta sama za se brez prvih dveh vezati dati. S tem je častitim duhovnikom priložnost dana izposojati tretjo polo učenikom, katerim je potrebna, brez prvih dveh, ki samo pridige in keršanske nauke obsegate, ako si „Prijatla“ ne morejo sami naročiti. Zapopada pa tele reči: „Bernard Overberg dva dni pred smertjo“, „razkladanje slovkanja in malega berila“, „navod, kako učence iz glave rajtati učiti“, pesem „Prijatla“ prijatlom, povest „mertvaška glava“, „čaplja“, „pomenljive ure v življenji Napoleonovem“, „pervo pismo stricu Matiju“, „slovensko koledarstvo“, „drobtince in društvene oznanila“. — Jezik je čisto slovensk, natis prav lep in razločen brez posebnih pogreškov. Naj si ga častiti gg. pridigarji in učeniki ne zamudé naročiti. Ker se je bilo že pred začetkom natisa okoli 400 naročnikov oglasilo, ga je dal založnik v 1000 iztisih natisniti, tako da ga vsi naročniki, ki bi se še oglasili, še popolnega dobiti zamo-rejo.

A.

* Drobtinice za leto 1856 bodo menda v enem mesecu dokončane. Natisnjenih je sedaj ravno 10 pol. Okinčane bojo tudi letos s prav lepo podobo. Gotovo jih bojo vsi gg. udje sv. Mohorjevega društva veseli, ker jih bodo vsi brez plačila prejeli. Kakor hitro bodo natisnjene, se bojo berž vsem gg. društvenikom po pošti poslale, da ne bojo po bukvarnicah obležavale ali se celó izgubljemale. A.